

Mediji u obrazovanju- učenje stranih jezika djece predškolske dobi

Forko, Jana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:594728>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-29**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Jana Forko
MEDIJI U OBRAZOVANJU – UČENJE STRANIH JEZIKA
DJECE PREDŠKOLSKE DOBI
Diplomski rad

Zagreb, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Jana Forko
MEDIJI U OBRAZOVANJU – UČENJE STRANIH JEZIKA DJECE PREDŠKOLSKE
DOBI
Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Marina Gabelica
Sumentor: doc. dr. sc. Lana Ciboci Perša

Lana Ciboci

Zagreb, rujan 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MEDIJI	2
3. ULOGA MEDIJA U DRUŠTVU	3
3.1. Pozitivan utjecaj medija i medijskih sadržaja	4
3.2. Negativan utjecaj medija i medijskih sadržaja	5
4. MEDIJI U OBRAZOVANJU	7
5. MEDIJI U UČENJU STRANIH JEZIKA	11
5.1. Razvoj govora	11
5.2. Učenje stranih jezika	12
5.3. Učenje uz pomoć masovnih medija	13
6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	16
6.1. Školovanje i usavršavanje odgojitelja u području učenja stranih jezika i digitalnih kompetencija	17
6.2. Korištenje digitalnih medija u učenju stranih jezika	18
6.3. Utjecaj broja djece i njihovog uzrasta na učenje stranog jezika.....	18
6.4. Korištenje medija u radu s djecom	19
6.5. Materijalna opremljenost vrtića i dostupnost različitih medija	20
6.6. Pronalaženje sadržaja i materijala za rad	21
6.7. Način na koji djeca najbolje uče i primjenjuju strani jezik	22
6.8. Pozitivni i negativni utjecaji medija na učenje stranih jezika	23
7. ZAKLJUČAK	24
8. LITERATURA	25

SAŽETAK

Rezultati brojnih istraživanja pokazuju da djeca u današnje vrijeme provode sve više vremena uz različite medije - osobito televiziju, a sve češće prevlast preuzimaju internet i digitalni mediji kao što su tableti, računala i mobilni telefoni koji su sve dostupniji. Mediji sami po sebi nisu ni dobri ni loši, već mogu biti i jedno i drugo. Njihov utjecaj ovisi o pojedincu, njegovim karakteristikama i medijskom sadržaju koji se pregledava. Nažalost, odrasli uglavnom ne nadziru sadržaj koji djeca pregledavaju pa su djeca često izložena sadržajima koji nisu primjereni njihovoj dobi ili nasilnim sadržajima koji imaju negativan utjecaj na razvoj djece. Budući da su mediji danas prisutni u svakodnevnom životu i dostupni djeci od najranije dobi, široko je područje u kojem se mediji mogu iskoristiti za obrazovanje djece. U ovom radu naglasak je stavljen na korištenje medija u radu s djecom predškolske dobi u sklopu ranog učenja stranog jezika. U svrhu rada provedeno je istraživanje o korištenju medija u praksi, metodom polustrukturiranih dubinskih intervjua. U istraživanju su sudjelovale odgojiteljice koje rade u dječjim vrtićima na području Grada Zagreba. Zaključak je istraživanja da niti medij ne može zamijeniti ulogu odraslih osoba (učitelja, odgajatelja) u učenju stranog jezika, ali svakako mogu doprinjeti obogaćivanju i poboljšanju nastave.

Ključne riječi: predškolska djeca, strani jezik, mediji, obrazovna uloga, rano učenje

SUMMARY

The results of numerous studies show that children nowadays spend more and more time with various media - especially with television. Internet and digital media such as tablets, computers and mobile phones are becoming more and more popular. The media themselves are neither good nor bad, but can be both. Their impact depends on the individual, his characteristics and the media content being reviewed. Unfortunately, adults generally do not control the content to which children are exposed, so they are often exposed to content that is not appropriate for their age or violent content that has a negative impact on children's development. Since the media are present in everyday life today and accessible to children from an early age, there is a wide area where the positive aspects of the media can be used to educate children. In this paper, the emphasis is on the usage of the media in working with preschool children as part of early foreign language learning. For the purpose of this paper, in-depth interviews were conducted with educators working in kindergartens in the City of Zagreb. The conclusion of the research is that no medium can replace the role of an adult (teacher, educator) in learning a foreign language, but it can certainly contribute to the enrichment and improvement of teaching.

Keywords: preschool children, foreign language, media, educational role, early learning

1. UVOD

S obzirom na ubrzani način života i brzi razvoj tehnologije utjecaj medija na život društva je velik. Zbog veće i lakše dostupnosti raznih uređaja poput pametnih satova, tableta i mobitela, svakodnevno smo izloženi sadržajima koji se prezentiraju putem medija. Utječu na naše ponašanje, oblikovanje stavova i sustava vrijednosti, a kakav će bit utjecaj ovisi o nama samima, našoj okolini i sadržaju koji koristimo. Negativan utjecaj medija vidljiv je prezentiranjem sadržaja u kojem je prisutan pretjerani konzumerizam, u kojem su nasilje i kriminal prikazani u pozitivnom smislu, a takvi su sadržaji prisutni u oglasima, animiranim filmovima, glazbi i videoigrama. Kao najvažniji pozitivni utjecaji medija navode se zabava, informiranje i obrazovanje. To su svakako utjecaji koje bismo trebali iskoristiti za napredak i razvoj cjelokupnog društva, najviše utjecaj na obrazovanje, učenje i oblikovanje znanja djece i odraslih. Kako bismo iskoristili pozitivne strane medija i kritički promatrali prezentirani sadržaj, važno je razvijati medijsku pismenost od najranije dobi djece i njihovih prvih kontakata s medijima.

Ovaj rad odnosi se na utjecaj medija na obrazovanje djece, odnosno na upotrebu medija u ranom učenju stranog jezika djece predškolske dobi. Koje su pozitivne strane korištenja medija u neposrednom radu s djecom te kada, kako i na koji način se koriste navele su odgajateljice koje rade u dječjim vrtićima u provedenom istraživanju. Rad se sastoji od sedam poglavlja. U uvodnom dijelu navodi se tema rada. U drugom dijelu definira se pojam medija i njihova funkcija, dok se u trećem dijelu objašnjava uloga medija te njihov pozitivan i negativan utjecaj. Četvrti dio prikazuje prednosti korištenja medija u obrazovanju, a u petom dijelu korištenje medija u učenju stranog jezika kod djece predškolske dobi, a u kojem se objašnjava razvoj govora kod djece, koje su prednosti ranog učenja stranog jezika te korištenje masovnih medija u radu s djecom. U šestom dijelu provedeno je istraživanje, metodom polustrukturiranih dubinskih intervjua, među šest odgojiteljica zaposlenih u dječjim vrtićima o njihovom iskustvu iz prakse u korištenju masovnih medija, utjecaju na usvajanje stranog jezika i educiranosti odgojitelja. U zadnjem poglavlju iznesen je zaključak.

2. MEDIJI

Riječ *medij* latinskog je podrijetla, a prevedeno znači srednji, u sredini (Enciklopedija.hr, n.p.). Hrvatski jezični portal (n.p.) definira medij na više načina, kao „sredinu u kojoj se što nalazi, način na koji se što iskazuje, ukupnost uvjeta u kojima što živi ili djeluje, zatim kao sredstvo i (usmeni, pisani) način iskazivanja čega, sredstvo komunikacije te kao suvremeno sredstvo za prenošenje informacija (novine, radio, televizija, internet i sl.)“. Pojam i značenje medija mijenjao se kroz povijest te se današnji oblici znatno razlikuju od prvotnih. U starim civilizacijama važne poruke i događaji bilježili su se isključivo znakovima. U početku su to bili slikovni znakovi, a kasnije i pisani, najčešće u špiljama te na velikim kamenim ili metalnim pločama. U tom periodu prijenos informacija, priča i događaja uglavnom se odvijao usmenom predajom (Ciboci i sur., 2016, str. 9).

Prema autorici Danijeli Jurčić (2017, str. 128) razlikuju se pogledi na medije, ovisno o tome tko ih tumači (znanost, poslovni ili politički krugovi), odnosno različite su uloge medija u suvremenome svijetu. U komunikacijskim znanostima medijima se smatra fizičko ili tehničko sredstvo pretvorbe poruke u signal koji se može slati kanalom (Jurčić, 2017, str. 128). Mediji su sredstvo kojim se ostvaruje komunikacija, oni su posrednici između vlasti i javnosti, informiraju javnost o svim relativno važnim temama za društvenu zajednicu, a sve to kako bi ispravno oblikovali (ili danas, nažalost, sve više, manipulirali) javno mišljenje građana (Jurčić, 2017, str. 128).

O funkcijama medija pisalo je puno autora. Štefan Rus-Mol i Ana Zagorac-Keršer kao najvažnije funkcije medija izdvajaju informiranje javnosti, postavljanje dnevnoga reda, kritike i kontrolu, zabavu, obrazovanje, socijalizaciju i vodstvo te integraciju (Jurčić, 2017, str. 130). Tena Martinić pak izdvaja sljedeće funkcije medija: informacijsku, selekcijsku, interpretacijsku, eksplikacijsku, obrazovnu, zabavljačku te estetsku funkciju (prema Jurčić, 2017, str. 131). Martinić smatra da je informacijska funkcija medija najvažnija jer danas pojedinac puno više ovisi o okolini, a prijenos informacija među društvima je veći nego ikad prije. Selekcijska i interpretacijska funkcija omogućavaju pojedincu usvajanje informacija, selekciju primljenih informacija te pridonose koheziji zajednice. Eksplikacijska funkcija služi za uspostavljanje i održavanje kolektivne svijesti. Ona omogućava pojedincu da se integrira u društvo (Martinić, 1994, str. 48). Pritom se kao najvažnije osnovne funkcije medija izdvajaju informiranje, obrazovanje i zabava (Ciboci i sur., 2016, str. 8).

3. ULOGA MEDIJA U DRUŠTVU

Mediji danas imaju veliku ulogu i neraskidivi su dio modernog i suvremenog života jer preko njih dobivamo informacije o svijetu, oni šire naše spoznaje, utječu na stvaranje mišljenja i stavova te na naše ponašanje (Jurčić, 2017, str. 131, 135). Tijekom 20. i početkom 21. stoljeća odvijao se snažan razvoj medija, a veliki utjecaj na to imao je razvoj tehnologije kao i društvene i humanističke znanosti te konkretne društvene okolnosti (Jurčić, 2017, str. 129). Rezultati ranijih istraživanja pokazuju da je televizija najkorišteniji i najutjecajniji medij. U novije vrijeme internet sve više preuzima prevlast nad televizijom i radijem, ali još uvijek nijedan medij nije svojom nadmoći iskorijenio drugog. Svaki medij je drugačiji i zadovoljava drugačije potrebe različitih korisnika (Jurčić, 2017, str. 132).

Mediji nas vrlo kratkom vremenskom razdoblju mogu informirati o aktualnim događajima oko nas, ali i u svijetu. Na taj način mogu promicati prava marginaliziranih društvenih skupina, ukazati na aktualne probleme u zajednici i društvu, pozvati na sudjelovanje u humanitarnim aktivnostima te poticati na pozitivno djelovanje u okolini (Ciboci i sur., 2016, str. 6). Teme kojima se mediji bave i koje obrađuju utječu i na obrazovanje. Kvalitetne edukativne sadržaje, edukativne računalne igre i obrazovne sadržaje poželjno je koristiti u odgojno–obrazovnim institucijama, ali i u obitelji (Ciboci i sur., 2016, str. 6). Najzanimljivija uloga medija, osobito djeci, je zabava, a najčešće je to prva uloga s kojom se dijete susreće kada počne koristiti medije. U to ubrajamo crtane filmove, zabavne računalne igre, humoristične serije i filmove te emisije. Važno je napomenuti da takvi sadržaji u svom središtu ne smiju imati elemente nasilja zato što oni prije svega služe opuštanju i razonodi (Ciboci i sur., 2016, str. 6).

Znanstveno proučavanje utjecaja medija na korisnike počelo je početkom 20. stoljeća. Mišljenja znanstvenika o utjecaju medija stalno se mijenjaju pa još uvijek ne postoji suglasnost o tome imaju li mediji pozitivan ili negativan utjecaj (Jurčić, 2017, str. 133). Na pojedinca ne utječe samo ono što se prima posredstvom medija, već i pasivnost okoline (obitelj i škola) i osobna pasivnost, tj. emotivna i inteligentna nespremnost za život s medijima (prema Jurčić, 2017, str. 134). Prema tome, mediji nisu ni isključivo štetni ni isključivo korisni, već i jedno i drugo (Jurčić, 2017, str. 135). Kakv će biti njihov utjecaj ovisi o samom pojedincu, njegovim karakteristikama, karakteristikama okoline i samog medijskog sadržaja (Valković, 2010, str. 83).

3.1. Pozitivan utjecaj medija i medijskih sadržaja

Kao najvažnije pozitivne strane medija navode se informiranost, obrazovanje i zabava (Jurčić, 2017, str. 134). Bogat edukativan sadržaj utječe na stjecanje znanja i umijeća, pozitivno djeluje na učenje te usvajanje znanstvenog i kulturnog naslijeđa (Jurčić, 2017, str. 133). Djeca vrlo često koriste medije kada žele saznati više o temi koja ih zanima, kada trebaju napraviti neki školski zadatak kao što je pisanje referata ili istraživački rad (Ciboci i sur., 2016, str. 20), jednostavno i brzo mogu pronaći informacije koje su im potrebne i dijeliti ih s drugima (Akram, Kumar, 2017, str. 350). Mediji omogućavaju brojne nove načine učenja, a protok znanja postaje gladak (Akram, Kumar, 2017, str. 350).

I djeca i odrasli rado se opuštaju uz medije, istražuju internet, koriste različite društvene mreže, igraju računalne igre, gledaju filmove, serije, zabavne emisije i animirane filmove. Najčešći način na koji djeca u današnje doba provode slobodno vrijeme je pretraživanje interneta i korištenje društvenih mreža. Prema istraživanju Poliklinike za zaštitu djece Grada Zagreba i Hrabrog telefona, koje su proveli 2013. godine, čak 99% djece u Hrvatskoj ima pristup internetu, a 93% posjeduje profil na nekoj od društvenih mreža (prema Ciboci i sur., 2016, str. 20). One se također mogu koristiti kao alat za učenje i stjecanje znanja. Omogućavaju učenicima da podijele svoje stavove, mišljenja i osjećaje, međusobno si pomažu u rješavanju grupnih zadataka ili zadataka s kojima imaju poteškoća te omogućuju bolju komunikaciju s profesorima (Akram, Kumar, 2017, str. 350).

Korištenje društvenih mreža i interneta može imati pozitivan utjecaj na socijalizaciju i društveni život pojedinca. Omogućuju povezivanje ljudi iz svih dijelova svijeta jer samo s nekoliko klikova mišem ruše se granice i premošćuje udaljenost. Jednostavno i lako mogu se pronaći interesne grupe, blogovi ili forumi na kojima komuniciraju ljudi s istim interesima te dijele svoja iskustva, stavove, mišljenja i znanja. Stvaraju se i virtualna prijateljstva koja se ponekad mogu nastaviti i u stvarnom životu.

Također, kao jednu od važnijih pozitivnih strana medija treba istaknuti pomaganje drugima. Naime, putem medija u relativno kratkom vremenskom razdoblju humanitarne akcije dolaze do velikog broja ljudi i vrlo brzo se organizira neki oblik pomoći (Ciboci i sur., 2016, str. 20). Nedavni primjer velikog odaziva volontera iz svih dijelova Hrvatske, ali i drugih zemalja Europe, bio je nakon razornog potresa na području Banovine 29. prosinca 2020. godine. Zahvaljujući medijima i društvenim mrežama osigurala se pomoć ljudima u izuzetno teškoj situaciji.

3.2. *Negativan utjecaj medija i medijskih sadržaja*

Unatoč brojnim prednostima svakako treba upozoriti i na negativan utjecaj medija, iako za to nije moguće okriviti samo medije, već treba pogledati cjelokupni kontekst, odnosno društveno okruženje u kojem mediji djeluju (Jurčić, 2017, str. 135). Prezentiranjem sadržaja koji nasilje, pretjerani konzumerizam, kriminal i slično prikazuju kao nešto poželjno vrši se negativan utjecaj (Jurčić, 2017, str. 133). Nasilje je prikazano u većini medijskih sadržaja: u oglasima, animiranim filmovima, videoigrama, glazbenim spotovima pa i u sportskim prijenosima (Ciboci i sur., 2016, str. 30). Više je značajnih posljedica prevelike izloženosti nasilnim sadržajima, od toga da pojedinci stvarni svijet počinju smatrati preopasnim za život, stvaraju se iracionalni strahovi, ali i banaliziranje nasilja (nasilno ponašanje u svrhu izazivanja smijeha) te veća vjerojatnost pojave agresivnog ponašanja kod gledatelja (Ciboci i sur., 2016, str. 30) te pojave tzv. *copycat* nasilja, odnosno oponašanje nasilja koje je prikazano u medijima u stvarnom životu (Sigman, 2010, str. 4).

Uz korištenje interneta javlja se i elektroničko nasilje koje je iz godine u godinu u značajnom porastu. Takav način nasilja, kada je dijete izloženo napadu drugog djeteta ili grupe putem društvenih mreža, interneta ili mobitela, može dovesti do depresije, loše slike o sebi, popuštanja u školi i izvršavanju obaveza (Đuran i sur., 2019, str. 279). Kod djece se također javlja slabija sposobnost slušanja i praćenja prezentiranog sadržaja, nemogućnost odvajanja realnog od virtualnog svijeta, smanjena direktna socijalna interakcija jer se sve češće koriste različite aplikacije i društvene mreže. Posljedica toga je otuđenje i gubitak komunikacijskih vještina u stvarnom životu (Đuran i sur., 2019, str. 279). Zbog previše vremena provedenog uz medije kod učenika se javljaju problemi u školi jer gube motivaciju za učenje, postaju slabiji u pisanju i izražavanju te komunikaciji koristeći žargon ili skraćenice. Budući da su im informacije lako dostupne, umanjuju se njihove sposobnosti istraživanja i učenja (Akram, Kumar, 2017, str. 350).

Prevelika izloženost medijima stvara rizik za psihički i fizički razvoj djece jer postoji veća opasnost od zloupotrebe ili ovisnosti o internetu, a na emocionalnom polju može pridonijeti razvoju anksioznosti, povećanog straha, noćnih strahova i noćnih mora, ali i neosjetljivosti (Forma, Matyjas, 2015, str. 990). Također utječe na ponašanje pojedinca razvojem i povećanjem agresivnog ponašanja, stimulira zamišljanje nasilnih scena i iskrivljenu percepciju nasilnog ponašanja (Forma, Matyjas, 2015, str. 990). Aric Sigman navodi kako dulji boravak djece pred ekranima smanjuje fizičku aktivnost, a to onda dovodi do pretilosti djece što

predstavlja veliki zdravstveni problem. Pod utjecajem različitih oglasa posežu za visokokaloričnom hranom, grickalicama, slatkišima i sokovima (Sigman, 2010, str. 38).

Osim toga, negativan utjecaj mediji imaju i na stvaranje slike o fizičkom izgledu i idealu ljepote, osobito kod djece. Uzor su im muški i ženski likovi privlačnog izgleda koji su najčešće stereotipno prikazani. Mušli likovi su junaci, vođe, heroji, intelektualci, a ženski su uglavnom majke, kućanice, sluškinje i učiteljice, slabije od muških i potrebna im je pomoć. Prema istraživanjima, žene i muškarci su u medijima vrlo često prikazani manekenskih proporcija, a jako rijetko se prikazuju punije osobe. Brojni su oglasi o tome kako izgubiti kilograme, kako imati ljepšu i bujniju kosu, bjelije zube te na taj način i djeca i mladi lako mogu stvoriti pogrešnu sliku o sebi, svom izgledu i pojmu ljepote, a to nerijetko dovodi i do poremećaja u prehrani (Ciboci i sur., 2016, str. 32).

Oglašavanje u medijima također ima veliki utjecaj na publiku, a negativan utjecaj na djecu mogu imati oglasi i prikriveno oglašavanje. Djeca su zanimljivi potrošači koji utječu na roditelje i njihovo donošenje odluka pa su već od najranije dobi zanimljivi i važni marketinškoj industriji (Ciboci i sur., 2016, str. 32).

S obzirom na sve negativne strane medija i učestalost te svakodnevno korištenje istih, javlja se potreba za razumijevanjem medijskih sadržaja, odnosno medijsko obrazovanje kojim će se educirati medijski pismeni korisnici (Ciboci i sur., 2016, str. 35).

4. MEDIJI U OBRAZOVANJU

Medijska pismenost podrazumijeva pristup medijima, analizu, vrednovanje i stvaranje sadržaja (Aufderheide, 1992, str. 6). Budući da su mediji danas prisutni u svakodnevnom životu i postali su jedan od glavnih odgojitelja ljudi, a osobito djece i mladih, medijska pismenost se smatra jednom od ključnih kompetencija 21. stoljeća. Ona osposobljava odrasle i djecu za sposobnost samostalnog razmišljanja i kritičkog promišljanja postavljajući prava pitanja o onome što gledaju, čitaju ili slušaju. Na taj će način moći bolje razumjeti poruke koje primaju preko različitih medija - televizije, radija, interneta, novina, časopisa, knjiga, plakata, videoigara, glazbe i drugih. Samo ako smo medijski pismeni možemo iskoristiti sve vrste medija na najbolji mogući način i izbjeći potencijalne opasnosti (Ciboci i sur., 2016, str. 55). Uz pomoć novih medija djeca, ali i odrasli, mogu proširivati svoje znanje. Djeca često koriste internet kako bi dodatno pronašla edukativne materijale ili pojasnili nastavno gradivo (Ciboci i sur., 2016, str. 55).

Komunikacija i informiranje pomoću tehnologija prisutno je danas u svim našim aspektima života budući da računala više nisu dostupna samo malom broju ljudi, već su u nekom obliku stalno dostupni (tableti, mobiteli, laptop, računala, pametni satovi). Zbog napretka tehnologije i dostupnosti u svakodnevnim aktivnostima, današnje generacije trebale bi biti medijski obrazovane, bez obzira na to kojim područjima rada će se baviti u životu (Dovedan i sur., 2002, str. 1).

Danas gotovo više i ne možemo raspravljati o odgoju i obrazovanju bez medijskog obrazovanja (Rodek, 2010, str. 10). U Hrvatskoj djeca počinju učiti o medijima u osnovnoj školi na nastavi Hrvatskoga jezika (Ciboci i sur., 2016, str. 56). U profesionalnom i privatnom životu sve je šire korištenje digitalnih medija, a time se javlja i veći zahtjev za njihovim korištenjem u odgoju i obrazovanju (Nadrljanski i sur., 2007, str. 529). Mogu se koristiti u nastavi raznih predmeta kao što su matematika, informatika, učenje stranih jezika, biologija, kemija i drugi. Postoje brojne internetske stranice (FunBrain.com, Quia.com, GetSmarter.org) s već gotovim materijalima koji se mogu koristiti u nastavi u osnovnim i srednjim školama, ali i za djecu predškolske dobi te za roditelje i učitelje (Dovedan i sur., 2002, str. 2).

Korištenje digitalnih medija najčešće se objašnjava time da oni olakšavaju proces učenja, povećavaju motivaciju za učenje te omogućavaju uvođenje novih metoda, a to se na kraju očituje boljim rezultatima učenja. Unatoč brojnim istraživanjima koja su provedena, nema podataka koji mogu potvrditi tu tezu jer je to vrlo složeni proces koji ovisi o brojnim

čimbenicima kao što su osobna motivacija pojedinca, individualno iskustvo i predznanje, način prezentiranja gradiva, socijalne norme i vrijednosti te kontekst i situacija u kojoj se provodi učenje (Rodek, 2010, str. 10). Moglo bi se reći da mediji *per se* nemaju izravan učinak na učenje, već stvaraju nove mogućnosti za prezentiranje sadržaja i organizaciju učenja (Rodek, 2010, str. 11). Sama primjena medija neće promijeniti kvalitetu obrazovanja, na to utječe *kako* primjenjujemo nove medije u učenju i nastavi (Rodek, 2010, str. 20). Materijali i zadaci učenja, njihovo didaktičko oblikovanje te mediji trebaju biti tako oblikovani da potiču motivaciju za učenje, omogućavaju uspješan tijek učenja i vrednovanje postignutog uspjeha. Također, trebaju biti kvalitetni i unaprijediti samostalan rad učenika, poticati suradnju i komunikaciju, omogućiti definiranje i rješavanje problema (Rodek, 2010, str. 19). Individualno učenje ne bi trebalo biti rubni dio nastave, već središnji dio, a kako bi se to postiglo potrebna je nova organizacija nastavnog procesa i uspješna primjena digitalnih medija (Rodek, 2010, str. 21).

Obrazovanje pomoću digitalnih medija ima prednosti u odnosu na klasične metode jer se informacije mogu dodatno pojasniti slikom, animacijom ili zvukom i na taj način istovremeno djeluju na više osjetila stvarajući širu sliku, a sadržaj postaje zanimljiviji. Prednost je i u brzom protoku informacija (Nadrljanski i sur., 2007, str. 528). Digitalni mediji i društvene mreže mogle bi biti „most“ između formalnog i neformalnog učenja (Greenhow, Lewin, 2015, str. 1). Neformalnim učenjem smatra se ono koje nije direktno vođeno od strane škole i profesora, već je spontano, usmjereno i kontrolirano od strane samog učenika (Greenhow, Lewin, 2015, str. 4). Često se odvija i na društvenim mrežama kao što su *Facebook*, *Twitter*, ali i *YouTubeu* i raznim blogovima. Prema istraživanjima provedenima o povezanosti učenja i korištenja društvenih mreža, brojne su prednosti korištenja društvenih mreža. One omogućavaju interakciju, suradnju, razmjenu informacija i materijala, sudjelovanje u raspravama i razvoj kritičkog mišljenja, podršku kolega, ali i razvoj medijske pismenosti (Greenhow, Lewin, 2015, str. 2). Budući da je danas korištenje interneta i društvenih mreža među učenicima svakodnevno, ne može se odvojiti formalno od neformalnog učenja i postaviti jasna granica, a time učenici postaju aktivni sudionici konstruiranja znanja (Greenhow, Lewin, 2015, str. 8).

Važno je naglasiti da obrazovanje pomoću digitalnih medija ne treba biti ograničeno samo na školsko podučavanje i učenje, nego da ima ulogu u ranom obrazovanju djece, radu s mladima, profesionalnom obrazovanju i u obrazovanju i usavršavanju odraslih u sklopu cjeloživotnog učenja (Nadrljanski i sur., 2007, str. 530). Velika je odgovornost dječjih vrtića koji bi trebali raditi na osposobljavanju djece za korištenje medija kao mjesta neformalnog učenja, sredstva ovladavanja svijetom i predmeta kritičke ocjene (Nadrljanski i sur., 2007, str. 533). Za uspješan

rad i korištenje digitalnih medija važan je pozitivan stav nastavnika, ravnatelja, odgajatelja, učenika i roditelja. On ovisi o subjektivnom mišljenju pojedinca o važnosti rada na računalu, zainteresiranosti za isti te educiranosti i pristupu digitalnim medijima (Nadrljanski i sur., 2007, str. 534).

Prema istraživanjima provedenima u Hrvatskoj učenici imaju pozitivan stav prema korištenju digitalnih medija (Nadrljanski i sur., 2007, str. 534). UNICEF Hrvatska je 2011. godine proveo istraživanje „Iskustva i stavovi djece, roditelja i učitelja prema elektroničkim medijima“. Istraživanje je provedeno u sklopu akcije „Prekini lanac!“. Rezultati su pokazali kako djeca svakodnevno više koriste internet od roditelja, ali i vide više njegovih prednosti, dok su roditelji svjesniji njegovih opasnosti. Također je uočeno kako su manje obrazovani roditelji i manje angažirani u djetetovom korištenju interneta od onih roditelja koji imaju više i visoko obrazovanje (Kanižaj, Maleš, 2019, str. 32). Snježana Rađa je 2010. godine provela anketu o korištenju medija kod djece osnovnih i srednjih škola u slobodno vrijeme. Rezultati su pokazali da medije najviše koriste za gledanje televizije i slušanje glazbe, a najmanje za učenje (Rađa, 2010, str. 172). U istraživanju navika korištenja elektroničkih medija kod adolescenata, koje su proveli Igor Kanižaj i Dražen Maleš, vidljivo je da djevojčice svakodnevno više koriste internet u odnosu na dječake, a najčešće internetu pristupaju s pametnog telefona i koriste ga za komunikaciju i društvene mreže. Dječaci internet najviše koriste za pregledavanje informativnog sadržaja (Kanižaj, Maleš, 2019, str. 39).

Roditelji također vide brojne mogućnosti i prednosti korištenja digitalnih medija u procesu učenja te smatraju da škole trebaju osposobiti učenike za rad na računalu (Nadrljanski i sur., 2007, str. 535). Stav studenata ovisi o prethodnom iskustvu, iako postoje sumnje u pogledu na poboljšanje motivacije i individualizaciju, digitalne medije smatraju korisnima (Nadrljanski i sur., 2007, str. 535). Istraživanja u Hrvatskoj, ali i drugim zemljama, pokazuju kako djeca čiji su roditelji nižeg stupnja obrazovanja i lošijih imovinskih prilika u manjoj mjeri koriste internet u odnosu na vršnjake čiji roditelji su višeg ili visokog stupnja obrazovanja. Prema tim istraživanjima stupanj obrazovanja roditelja također ovisi i o sadržaju koji će djeca koristiti, pa tako ona djeca čiji roditelji su obrazovaniji i boljeg financijskog statusa više koriste informativne i edukativne sadržaje (Kanižaj, Maleš, 2019, str. 49).

Učitelji također uglavnom imaju pozitivan stav, smatraju da su digitalni mediji doprinijeli poboljšanju motivacije, osposobljavanju za samostalan rad i rad na projektima kao i zanimljivom organiziranju nastave. Dakle, digitalne medije ne gledaju kao nužne za

organiziranje dobre nastave, ali smatraju da doprinose obogaćivanju i poboljšanju nastave i kako njihove prednosti svakako treba iskoristi (Nadrljanski i sur., 2007, str. 535).

Iako je prisutan pozitivan stav prema korištenju medija u obrazovanju od strane učenika, studenata, roditelja i učitelja, često se spominje problem koji osobito naglašavaju učitelji, a to je obrazovanje učitelja u pogledu korištenja i primjene medija u nastavi. Ponuda medijsko-didaktičkih sadržaja u području znanosti i obrazovanja na fakultetima je relativno mala (Nadrljanski i sur., 2007, str. 536). Prema provedenim istraživanjima studenti učiteljskih fakulteta slabiji su u odnosu na druge studente (Nadrljanski i sur., 2007, str. 543). Nažalost, ne daje se dovoljna pozornost medijsko-pedagoškim sadržajima u obrazovanju budućih učitelja (Nadrljanski i sur., 2007, str. 536). Oni su važna spona između učenika i medija (Gabelica, 2008, str. 5) i upravo oni u budućnosti trebaju poticati bavljenje djece i mladih digitalnim medijima u didaktičkom i odgojnom pogledu (Nadrljanski i sur., 2007, str. 543). Krešimir Mikić smatra da „samo kada je nastavnik dobro obaviješten znalac i praktičar u medijima, učenici će moći do kraja spoznati što je u pojedinom djelu rezultat iskrenog nadahnuća, a što posljedica manipulacije, kalkuliranja, umjetničke neisrenosti. Jedino tako se može upozoriti na prednost i mane pojedinih medija.“ (prema Gabelica, 2008, str. 5) Obrazovanje učitelja počinje već na učiteljskim fakultetima, ali s obzirom na manjak kolegija i broja nastavnih sati učitelji i profesori nisu osposobljeni voditi kvalitetnu nastavu. Učitelj mora biti u korak s vremenom, pratiti i prihvaćati nove ideje te se kontinuirano obrazovati (Gabelica, 2008, str. 5).

5. MEDIJI U UČENJU STRANIH JEZIKA

5.1. Razvoj govora

Govor ima važnu ulogu u životu. Njegov razvoj ne počinje izgovaranjem prvih riječi, već puno ranije slušanjem govora majke prije rođenja. Važno je naglasiti da se govor razvija slušanjem (Juričić, 2020, str. 3). Odvija se kontinuirano, a osobito je važan period do pete godine u kojem djeca usvajaju najviše riječi, jezična pravila te se učvršćuje temelj materinjeg jezika (Beyon, 2015, str. 1). Zbog složenog procesa i ranog razvoja govora kod djece, vrlo je bitna osviještenost roditelja, odgajatelja i okoline u poticanju cjelokupnog razvoja i razvoja govora (Škarić, 2007).

Razdoblje djetinjstva je razdoblje tijekom kojeg najviše učimo i naš mozak je tada najotvoreniji za nova iskustva (Gopnik, Meltzoff, Kuhl, 2003, str. 17). Djeca su motivirana i imaju želju za usvajanjem novih znanja o svemu što ih okružuje. Igrom bogate rječnik, gramatičke i fonetičke sadržaje i na njima prirodan i primjeren način uče strani jezik spontano, slušajući i oponašajući odrasle (Šarčević, 2017, str. 2) Ako je dijete urednog razvoja, razvoj govora ovisi o okolini u kojoj se dijete nalazi, a ona treba biti takva da se ono u njoj osjeća sigurno i prihvaćeno. Također je važno da je poticajna, bogata materijalima, predmetima, slikovnicama i dječjim časopisima, odraslima koji prate interes djece i potiču ih na upoznavanje svijeta oko sebe, pružaju mu uzor i podršku (Juričić, 2020, str. 13) te potiču govor u svakodnevnim situacijama (Škarić, 2007, str. 67). Najveći utjecaj ima djetetova primarna obitelj, najčešće roditelji, a nakon njih odgojitelji koji su važan model po kojem djeca uče i imaju ulogu stvoriti verbalno pozitivno okruženje (Škarić, 2007, str. 67).

Govor oblikuje čovjekov način razmišljanja, način na koji on razumije svijet, ali i samog sebe. Govorom započinje proces uključivanja djeteta u njegovu zajednicu (Škarić, 2007, str. 63). Prema Vladimiri Velički i Ivanki Katarinčić dijete ne uči jezik već ga usvaja, a preduvjet za usvajanje jezika je okolina koja govori, to jest jezična zajednica (Velički, Katarinčić, 2011, str. 18).

5.2. Učenje stranih jezika

U Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje navedene su temeljne kompetencije za cjeloživotno učenje, a jedna od njih je i komunikacija na stranim jezicima. Navedeno je da dijete strani jezik uči igrom i drugim svrhovitim aktivnostima, a najprimjereniji je situacijski pristup učenju kojim dijete upoznaje, razumije i smisleno koristi strani jezik u različitim aktivnostima i situacijama. Komunikacija na stranom jeziku također pridonosi i potiče upoznavanje i razumijevanje drugih kultura (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2015).

Lingvisti smatraju da je najbolje započeti s učenjem stranih jezika prije šeste godine jer rano učenje ima dugoročnu prednost nad djecom i odraslima koji kasnije započinju s učenjem. Rezultati istraživanja pokazuju da djeca koja između treće i sedme godine počnu učiti strani jezik na testovima postižu uspjeh jednak onima kojima je to materinji jezik (Silić, 2007, str. 97).

Brojne su prednosti ranog učenja stranih jezika. Utječe na širenje vidika i promicanje tolerancije, ali i na intelektualni razvoj djeteta i razvoj samopouzdanja te stvaranje pozitivne slike o sebi. Među važnijim prednostima je to što djeca koja su uključena u program ranog učenja stranog jezika receptivno i produktivno usvajaju nove glasove i njihove kombinacije koje ne postoje u hrvatskom jeziku (Petrović, 2004, str. 25). Osim usvajanja dobrog izgovora, djeca bolje razumiju i vlastiti jezik jer postaju svjesna koncepta jezika kao fenomena (Šarčević, 2017, str. 1). Ranko Rajović naglašava da je količina osjetilnih podražaja povezana s razvojem sinapsi i neuronskih veza, a one utječu na razvoj inteligencije i biološki potencijal djeteta. Broj osjetilnih podražaja se znatno povećava prilikom procesa ranog učenja jezika (prema Šarčević, 2017, str. 1). Također, istraživanja su pokazala da metode rada i didaktički pristupi poučavanja djece rane i predškolske dobi trebaju biti prilagođena i razlikuju se od metoda rada sa starijim učenicima koji već znaju čitati i pisati. Treba iskoristiti biološke i psihološke prednosti mlađe djece kao što su potreba za pokretom, igrom, pjevanjem, glumom, imitiranjem i slično (Petrović, 2004, str. 27). Dunja Pavličević-Franić navodi kako je u početnoj fazi učenja stranog jezika preporučeno krenuti od konkretnih radnji, odnosno onih predmeta i situacija koje su poznate i bliske djeci i dio su njihove svakidašnjice (Pavličević- Franić, 2001, str. 48). Također bi trebalo koristiti i materinji jezik kako bi se izbjegla frustriranost ili strah zbog komunikacije na jeziku koji im je još nepoznat. Upute i informacije se izriču na materinjem, a potom na stranom jeziku te se korištenje materinjeg jezika postupno smanjuje dok se u potpunosti ne

izbaci iz prakse (Šarčević, 2017, str. 3). Andreja Silić naglašava da se strani jezik u vrtiću uči na prirodan način komuniciranjem u svakodnevnim situacijama, a ne izravnim poučavanjem koje više nalikuje na školski sat. Stvaranjem različitih situacija novim materijalima, igračkama i igrama u odgojno – obrazovnom radu koje zahtijevaju komunikaciju, potiču djecu da se otvore i komuniciraju na stranom jeziku (Silić, 2007, str. 71). Važnu ulogu, uz odgojitelje, imaju i druga djeca u skupini. Starija djeca (po godinama i po učenju stranog jezika) pomažu mlađoj u učenju stranog jezika i komunikaciji jer pružaju uzor i dobar primjer, ali i pomažu mlađima kada se ne mogu prisjetiti nekih riječi ili izraza (Silić, 2007, str. 70). Budući da dijete brzo usvaja, ali i zaboravlja elemente stranog jezika, početak učenja u ranoj dobi je ispravan samo ako se može osigurati kontinuitet učenja kroz cijelo školovanje (Prebeg-Vilke, 1991). Pauze u učenju bi se trebale svesti na minimum. U razdobljima praznika djeca bi trebala biti izložena stranom jeziku barem slušanjem pjesmica, recitacija, priča ili gledanjem crtanih filmova (Šarčević, 2017).

U radu s djecom prilikom učenja stranih jezika koristi se više različitih medija (novine, knjige, zemljopisne karte, glazba, recitacije). Danas se sve više koriste digitalni mediji, npr. edukativne računalne igre umetanja riječi, imenovanje boja, individualno ili u paru te takvo učenje nije više jednosmjerno gdje je učenik pasivan sudionik, već dvosmjerno i dinamično u kojem su učenici aktivni sudionici (Dovedan i sur., 2002, str. 3). Učenje bi trebalo biti prilagođeno dobi i individualnim potrebama učenika, ali i tempu učenja pojedinca, a to je dostupnije upotrebom digitalnih medija. Učenik može ponavljati vježbe ili aktivnosti kada želi, provjeriti svoje znanje i izgovor (Dovedan i sur, 2002, str. 4).

5.3. Učenje uz pomoć masovnih medija

Tiskani mediji su danas još uvijek najzastupljeniji i najrašireniji mediji koji se koriste za učenje stranih jezika. U tiskane materijale za rad možemo ubrojati različite knjige, slikovnice, radne bilježnice, slikovne rječnike, radne listiće sa zadacima namijenjene ponavljanju i učenju novih pojmova i izraza. Rješavanje radnih listića ili zadataka je uglavnom individualno i jednosmjerno. Nema direktne povratne informacije. Budući da djeca predškolske dobi uglavnom još ne znaju čitati i pisati, zadaci su uglavnom oblikovani tako da dijete treba pronaći i obojati određenom bojom predmete koje su naučili reći na stranom jeziku, povezivati predmete, pojave i imenovati predmete na slici. Takve zadatke će odgojitelj prije rješavanja pročitati i objasniti što se od njih traži. Također se mogu koristiti kartice, aplikacije te štapne

lutke za pričanje priča, prepričavanje ili dramatizaciju priče. Više je dostupnih udžbenika sa zadacima i radnih listova koji se mogu koristiti u radu s djecom predškolske dobi, a neki od njih su „Happy ABC“, „Radni listovi Jasne Kellner“, „Spiel mit Spielko“, „First steps 1“, „First steps 2“, „Mouse and me: Starter“, „Mouse and me 1“, „Playtime1“.

Dugo je vremena najkorišteniji medij bila televizija. Djeca su u slobodno vrijeme gledala crtane filmove, zabavni program, edukativne emisije i dokumentarne filmove. Ponukani različitim oglasima o DVD-ima s “izvanrednim sustavom učenja” koji tvrde da dijete može naučiti čitati čak prije prvog rođendana, roditelji često posežu za tim rješenjima (Arthur, 2010, str. 58). Prema Rice, rezultati istraživanja pokazuju da djeca u dobi između treće i pete godine mogu naučiti nove riječi gledajući televiziju, ali nema istraživanja koja pokazuju mogu li djeca koja još nisu progovorila naučiti govoriti pomoću programa na televiziji (prema Krcmar, Grela, 2004, str. 19). Primjerice, u provedenom istraživanju djeci je prikazan objekt imenovan “dak”. Promatrane su tri skupine djece. Jedna skupina je u komunikaciji s odraslom osobom upotrebljavala riječ “dak”, druga skupina djece je čula novu riječ od odrasle osobe, ali prikazane na televiziji, a treća skupina je riječ čula u epizodi “Teletubbies”. Svakoj skupini riječ je ponovljena pet puta. Rezultati su pokazali da je veća vjerojatnost kako će dijete u dobi od 22 mjeseca naučiti novu riječ u direktnoj komunikaciji s odraslima, nego gledajući “Teletubbies”. Tek oko druge godine izjednačava se vjerojatnost učenja novih riječi, zato što je važno da djeca imaju određeni vokabular riječi koji su do te dobi već usvojili (Krcmar, Grela, 2004, str. 19).

Na našim televizijskim programima prikazuju se crtani filmovi koji pomažu djeci u učenju stranih jezika, kao što su “Dora istražuje” i “Majstor Mato”. U njima se predmeti, pojave i radnje imenuju i na hrvatskom i na engleskom jeziku. Također, pjesmice koje su kratke i vezane uz radnju prikazuju se na oba jezika. Kabelska televizija i dostupnost stranih programa omogućuje gledanje crtanih filmova koji su u potpunosti na stranom jeziku. Međutim, važno je napomenuti da neće gledanje bilo kakvog crtanoog filma pozitivno utjecati na razumijevanje stranog jezika i bogaćenje rječnika.

Istraživanja su pokazala da je igra važna za učenje i socijalizaciju pa tako i videoigre koje su današnjoj djeci svakodnevnica, bilo u slobodno vrijeme i u svrhu zabave ili za učenje u školi i izvršavanje zadataka i zadaća. One postaju sastavni dio učenja, ali i društvenog života djece. Budući da simuliraju vizualizaciju i autentično rješavanje problema, trenutne povratne informacije djeluju kao početak aktivnog učenja (Abram, Ke, 2013, str. 226). Unatoč brojnim istraživanjima još uvijek nema zajedničkog stava o učenju igrom, ali većina smatra da su

obrazovne igre učinkovite jer motiviraju djecu na aktivno sudjelovanje koje je sastavni dio igre. Više je prednosti igranja videoigara: otpornost na stres, povećanje koncentracije, razvijanje motoričkih reakcija, upoznavanje novih ljudi, učenje timskom radu, učenje o drugim jezicima i kulturama, razvijanje logike i brzih načina rješavanja problema (Ciboci i sur., 2018, str. 71). Garriset je učenje igrom opisao kao ponavljajući ciklus u kojem su učenici angažirani i ponovno se vraćaju (prema Abras, Ke, 2013, str. 226). Važno je da su izabrane videoigre primjerene djetetovoj dobi. Prednosti videoigara i korištenja digitalnih medija su brojne: dostupnost jer se pomoću različitih uređaja (laptop, tablet, mobitel) učenje može odvijati bilo gdje - kod kuće, na izletu ili u autu i na taj način povezati s trenutnim iskustvom; fleksibilnost, odnosno prilagodljivost individualnom interesu i tempu učenja djeteta te mogućnost ponavljanja onoliko puta koliko mu je potrebno (Cousteau, 2008). Uz videoigre i aplikacije koje se mogu kupiti, postoje i besplatne *online* videoigre i digitalne aplikacije koje mogu biti podrška u učenju stranih jezika. Budući da djeca često kažu kako igrajući edukativne videoigre nemaju osjećaj da uče, nego da se igraju, trebalo bi naglasiti njihovu važnost i češće ih uvrstiti u redovan rad i učenje (Gee, 2003, str. 92). Neke od korisnih aplikacija su *Duolingo*, *LearnMatch*, *Stories By Gus On The Go*, *Little Pim*, *Fun English By Study Cat*, *Rosetta Stone Kids Lingo Letter Sounds*, *Kids Learn English By Busuu*.

6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja ovog rada je korištenje medija u odgoju i obrazovanju, a osnovni cilj je utvrditi korištenje medija u ranom učenju stranog jezika kod djece predškolske dobi. Sekundarni ciljevi su utvrditi educiranost odgojitelja u primjeni različitih medija u neposrednom radu s djecom u posebnim programima ranog učenja stranog jezika, utvrditi dostupnost i korištenje medija u radu odgojitelja te koji je najbolji način rada za usvajanje stranog jezika kod djece predškolske dobi. Iz navedenih ciljeva proizašla su sljedeća istraživačka pitanja:

I1: Kako i koliko obrazovanje i dodatne edukacije utječu na izbor i primjenu različitih medija u svakodnevnom radu odgojitelja, kako za pripremu tako i u neposrednom radu s djecom?

I2: Koliko materijalna opremljenost vrtića i njihova dostupnost utječe na izbor i korištenje medija u radu s djecom?

I3: Ima li korištenje medija pozitivan utjecaj na rano učenje stranog jezika kod djece predškolske dobi?

I4: Postoji li razlika u načinu usvajanja stranog jezika kod djece predškolske dobi uz korištenje medija ili bez korištenja medija?

U svrhu ovog rada korištena je metoda dubinskog intervjua koja pripada kvalitativnoj vrsti istraživanja, a njegova je svrha prikupljanje podataka istraživanja (Cohen i sur., 2007, str. 268). Prema broju ispitanika koji sudjeluju u intervjuu razlikujemo individualni i grupni intervju. Najčešće se primjenjuje individualni intervju kada se ispituje jedan ispitanik jer se takvim ispitivanjem mogu dobiti kvalitetniji odgovori (Zelenika, 2000, str. 378), pa je tako dubinski intervju proveden individualno sa svakom od šest odgojiteljica zaposlenih u dječjim vrtićima na području Grada Zagreba. Odgojiteljice su na početku intervjua bile upozorene da će se razgovor snimati za potrebe analize dobivenih odgovora.

Što se tiče načina postavljanja pitanja razlikuju se strukturirani, polustrukturirani i nestrukturirani intervju. Kada se upotrebljava strukturirani intervju pitanja su unaprijed pripremljena, svim ispitanicima se postavljaju istim redosljedom i najčešće su zatvorenog tipa s ponuđenim odgovorima ili ispitanici odgovaraju s "da" ili "ne" (Breakwell, 2001, str. 104). Za razliku od strukturiranog, polustrukturirani intervju je fleksibilniji, pitanja su također unaprijed pripremljena, ali otvorena i ispitanici mogu iznositi svoja viđenja, stavove i osjećaje. U nestrukturiranom intervjuu pitanja nisu unaprijed pripremljena, već je samo definirana tema te bi se moglo reći da je sličan svakodnevnom razgovoru (Breakwell, 2001, str.109). Ispitanim

odgojiteljicama postavljeno je dvanaest pitanja otvorenog tipa na koja su iznosila svoje stavove i prenosila iskustva iz prakse.

Rezultati istraživanja mogli bi utjecati na stavove odgojitelja, ravnatelja, ali i roditelja o tome kakav je utjecaj medija u odgoju i obrazovanju djece, osobito u ranom učenju stranog jezika, ali i važnosti pohađanja edukacija o korištenju novih medija od strane odgojitelja.

6.1. Školovanje i usavršavanje odgojitelja u području učenja stranih jezika i digitalnih kompetencija

Većina se odgojiteljica školovala u Hrvatskoj, na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu. Dvije odgojiteljice školovala su se i stjecale znanja izvan Hrvatske, u Italiji i Njemačkoj. One su u sklopu školovanja stjecale znanja za rad u programu ranog učenja stranog jezika. Nakon povratka u Hrvatsku, u školama stranih jezika polagale su ispite i dobile certifikate B2 jezične razine u govoru i pismu. Sve odgojiteljice se i dalje redovito educiraju i pohađaju različite metodičke radionice iz stranog jezika za odgojitelje te module za rad s djecom za rano usvajanje stranog jezika na kojima se upoznaju s različitim medijima i materijalima koji se primjenjuju u praksi. Radionice koje pohađaju održavaju se u organizaciji vrtića, Agencije za odgoj i obrazovanje i instituta (Goethe- Institut Kroatien, Talijanski institut za kulturu). Sve su odgojiteljice navele da nemaju završene dodatne edukacije ili tečajeve za korištenje digitalnih medija, ali bi se svakako htjele educirati te naglašavaju da se u današnje vrijeme takve edukacije ne bi smjele zanemarivati i da nije dovoljno samo stečeno znanje tijekom školovanja budući da se tehnologija mijenja velikom brzinom.

Sve odgojiteljice navode svakodnevno, aktivno korištenje digitalnih medija, kako u neposrednom radu s djecom, tako i prilikom priprema dječjih aktivnosti i materijala za rad. Spominju kako su znanja o korištenju medija stjecale samostalno: u prvom redu upotrebom medija te tijekom studija. Važno je naglasiti da napominju da su stekle samo osnovno znanje te da je premalo sati i kolegija u formalnom obrazovanju za rad s djecom namijenjeno stjecanju znanja za rad s digitalnim medijima. Sve odgojiteljice smatraju kako je od ključne važnosti steći osnovna i napredna znanja tijekom formalnog obrazovanja imajući na umu intenzivnu digitalizaciju okruženja u kojem djeca odrastaju. Odgojiteljice također naglašavaju važnost nastavka edukacije na tom području s obzirom na to da je tehnologija sveprisutna te se stalno razvija i brzo mijenja. Kontinuiranim usavršavanjem, smatraju ispitanice, obogatila bi se

njihova praksa te bi bile u mogućnosti pružiti djeci dodatne korisne sadržaje u skladu s vremenom. Jedna je odgojiteljica spomenula izvrsnu korist od sudjelovanja na projektu Erasmus+ u Poljskoj, tijekom kojeg je prisustvovala kratkoj edukaciji i upoznavanju korištenja i mogućnosti pametne ploče¹, koja se koristi u dječjem vrtiću za rano učenje stranog jezika.

6.2. Korištenje digitalnih medija u učenju stranih jezika

Izloženost djece digitalnim medijima u današnje je doba neizbježno jer su digitalni mediji sveprisutni u njihovoj okolini te stalno dostupni. Ciljano korištenje kvalitetnih digitalnih sadržaja, uz primjereno vodstvo i usmjeravanje djeteta od obrazovane, informirane te stručne odrasle osobe, pridonosi kvalitetnijem i bržem usvajanju stranog jezika. Sve odgojiteljice osobito se slažu da su za usvajanje stranog jezika najvažnija tri čimbenika: govoreni medij, razgovor i dobar model govornika stranog jezika. Ispitanice naglašavaju kako se usvajanje i učenje stranih jezika ne može ni ne smije osloniti isključivo na digitalne i ostale medije, premda oni pružaju dobru podlogu za daljnje učenje stranih jezika.

Prilikom odabira sadržaja koji će se prezentirati djeci u svrhu učenja stranog jezika, važno je izabrati onaj na službenom jeziku, u idealnom slučaju s izvornim govornicima. Izvorni izgovor postići će pozitivan utjecaj na djetetovo savladavanje izgovora, ojačat će kompetencije djece vezane uz razumijevanje slušanog sadržaja, proširit će djetetov rječnik, a autentičan govornik osnažit će djetetovo samopouzdanje. Također, budući da jezik učimo usvajanjem ritmičnih obrazaca, u ovu su svrhu osobito prikladne dječje pjesmice na stranom jeziku. Budući da je to medij koji je djeci jako blizak, djeca su vrlo zainteresirana i motivirana te ga rado i često koriste na zabavan, zanimljiv i interaktivan način. Stoga ne čudi činjenica da djeca znatno brže i učinkovitije usvajaju strani jezik upravo kroz pjesmice.

6.3. Utjecaj broja djece i njihovog uzrasta na učenje stranog jezika

Sve odgojiteljice rade u heterogenim dobnim skupinama pri čemu samo jedna odgojiteljica naglašava da je u njezinoj skupini broj i dobni raspon djece u skladu s Državnim pedagoškim standardom. Također, jedna odgojiteljica napominje da bi broj djece u skupini trebao biti manji (najviše 8 – 10 djece) od onog koji je trenutačno u njezinoj skupini, kako bi se bolje mogao

¹ Pametna ploča spojena je na računalo i projektor, ima senzore koji bilježe pokret te se na taj način može pisati i upravljati računalom.

pratiti napredak pojedinog djeteta te kako bi se odgojitelj mogao prilagoditi individualnom tempu savladavanja stranog jezika svakog pojedinog djeteta, s čime su se složile i ostale ispitanice. S obzirom na to da se svake godine upisuju i nova djeca u skupine, početak pedagoške godine u rujnu posvećen je prilagodbi (nove) djece na vrtić, stoga su vrtičke aktivnosti za rano učenje stranih jezika stavljene u drugi plan.

Dvije odgojiteljice veliku dobnu razliku među djecom (primjerice, raspon od 3 do 7 godina) navode kao izazov u radu i otegotnu okolnost za svakodnevne aktivnosti, osobito na početku pedagoške godine kada djeca usvajaju ritam i pravila grupe. Jedna ispitanica smatra da dobna homogenost ne igra veliku ulogu u učenju stranih jezika djece rane dobi. Ona naglašava da veću i značajniju ulogu ima broj godina tijekom kojih je dijete izloženo stranom jeziku. Primjerice, dijete koje je s navršene tri godine krenulo u program ranog učenja stranog jezika u prednosti je što se tiče savladavanja stranog jezika u odnosu na dijete koje je u program krenulo s navršenih pet godina.

Kao prednost heterogenih dobnih skupina sve odgojiteljice navode pozitivan utjecaj starije djece na mlađu. U praksi im rado i često pomažu, upućuju ih na pravilnu uporabu jezika, pružaju dobar model te istovremeno zajedno provode vrijeme u vježbi, proširivanju i potvrđivanju postojećih znanja. Mlađa djeca rado prate stariju djecu, oponašaju ih i brže usvajaju obrasce ponašanja, stoga ne čudi da lakše oponašaju njihovu upotrebu stranog jezika u svakodnevnim situacijama. Starija djeca također potvrđuju svoje znanje podučavajući mlađu djecu te time stječu samopouzdanje za uporabu stranog jezika. Zaključak je da su jedni drugima znatna podrška u učenju stranog jezika, no to je moguće postići tek nakon što sva djeca prođu početnu prilagodbu.

6.4. Korištenje medija u radu s djecom

Medije u radu s djecom svakodnevno koriste sve odgojiteljice. To su najčešće tiskani mediji kao što su slikovnice, knjige, enciklopedije, ali sve se više trude koristiti i digitalne medije. Digitalni su mediji djeci iznimno privlačni i jako zanimljivi, a i sve je više dostupnih kvalitetnih sadržaja koji se mogu koristiti i prilagoditi radu s djecom.

Sve se odgojiteljice slažu da je bolje koristiti što više različitih medija istodobno, dakle u kombinaciji, radi dinamičnosti i zadržavanja dječjeg interesa. Ovisno o temi koja se obrađuje, biraju se kvalitetni sadržaji s izvornim govornicima. Naglašavaju važnost sporog izgovora i

odvijanje radnje u sadašnjem vremenu. Ključno im je da su rečenice koje se koriste jednostavne strukture, da se riječi ponavljaju više puta te da su primjenjive u svakodnevnim životnim situacijama. Pjesmice uz pokret, animirani filmovi, kraći dokumentarni filmovi, priče na stranom jeziku dio su svakodnevnog rada s djecom. Jedna odgojiteljica naglašava da sadržaje koje gledaju na televiziji ili računalu zajedno proigravaju uz različite primjene: dramatizacijom, igrom ili ih preslikavaju u svakodnevne situacije postupno dodajući nove elemente. Uz dostupnost prijenosnog računala i tableta sve više igraju edukativne digitalne igrice, kao što su igre pamćenja, spajanje riječi i slika, povezivanje pojmova i ostalo.

Sve su se odgojiteljice beziznimno složile da djeca najbolje reaguju na upotrebu digitalnih medija u svrhu učenja stranog jezika. Korištenje tih medija blisko je svoj djeci i uvijek imaju veliki interes u korištenju digitalnih medija, osobito interes za one sadržaje koji omogućuju zanimljivu interakciju s drugom djecom ili odgojiteljima. Najveći im je poticaj zajednička igra. Takav sadržaj zadržava pažnju djece pokretom animiranih likova ili grafika, zvukom i slikom prilagođenih njihovu uzrastu. Također, pažnju i interes djece privlače različiti video materijali kraćeg trajanja i sa sporijom izmjenom slika. Jedna odgojiteljica posebno naglašava da djeca izvrsno reaguju i da vole sadržaje repetitivnog karaktera (primjerice pjesmice, priče i igre s karticama).

6.5. Materijalna opremljenost vrtića i dostupnost različitih medija

Materijalna opremljenost ovisi od vrtića do vrtića. Dok kod jednih postoji spremnost na veća ulaganja u materijalnu opremljenost, kod drugih to trenutačno nije zapaženo. Svim je vrtićima zajedničko da sve sobe dnevnog boravka imaju audio-uređaje (radio-prijamnike, glazbene linije) na kojima se slušaju dječje pjesmice, glasovne priče i dramatizacije. Nažalost, često se događa da se bolja opremljenost razlikuje od sobe do sobe: neke imaju i televizor, prijenosno računalo, uređaj za reprodukciju DVD-a, projektor, a druge nemaju ništa od navedenog. Jedna ispitanica, koja je u sklopu EU projekta bila na *job shadowingu*² u Poljskoj, Italiji i Njemačkoj, smatra da su hrvatski vrtići znatno slabije opremljeni za kvalitetno provođenje programa ranog učenja stranog jezika u odnosu na druge zemlje. Tri odgojiteljice naglašavaju da u vrtiću nemaju

² Job shadowing je oblik stručnog usavršavanja kada osoba promatra i prati rad kolega iz neke europske ustanove na njihovom radnom mjestu. Iz prve ruke se proučava svakodnevni posao, radno okruženje, metode i način rada (Agencija za mobilnosti i programe EU, n.p.).

ni internetsku vezu ni otvoreni pristup internetu (WiFi), a prijenosno računalo i tablet koji koriste u radu najčešće su donacija roditelja ili privatno vlasništvo odgojiteljice.

Opremljenost vrtića često ovisi o stavu samog ravnatelja o važnosti i upotrebi suvremenih digitalnih medija. Primijećeno je da pojedini ravnatelji koji smatraju da djeca svakako provode previše vremena pred ekranima izvan vremena provedenog u vrtiću, ne vide potrebu opremanja vrtića suvremenim tehnologijama i upotrebom digitalnih medija u edukativne svrhe.

6.6. Pronalaženje sadržaja i materijala za rad

Sve odgojiteljice navode kako se koriste internetom i različitim digitalnim aplikacijama kao što je Pinterest tijekom pripreme i istraživanja sadržaja i materijala za rad. Također, posjećuju internetske stranice instituta (npr. Talijanski institut za kulturu, Goethe-Institut Kroatien) i izvorne stranice na stranom jeziku koje nude mogućnost besplatnog preuzimanja radnih listova ili drugih zadataka koji su primjereni dobnom uzrastu djece.

Tijekom pedagoške godine redovito pohađaju i metodičke radionice na kojima se mogu upoznati s nekim novim materijalima i njihovom primjenom u praksi te se izmjenjuju iskustva odgojitelja u samostalnoj izradi materijala i aplikacija za neposredni rad s djecom (kartice, slikopriče, igre povezivanja i pamćenja i slično).

Kao najzastupljeniji mediji koji sve odgojiteljice koriste prilikom pripreme za rad svakako su digitalni mediji, a najviše internet jer je nadostupniji. Na društvenim mrežama kao što su *Instagram* i *Facebook* postoji više različitih grupa odgojitelja unutar kojih se razmjenjuju iskustva iz prakse, ali i ideje za izradu materijala i sredstava koja koriste u neposrednom radu s djecom.

U radu često koriste kratke video uratke, dokumentarne i animirane filmove koje prikazuju na televiziji ili osobnom računalu koji prate temu koja se obrađuje. Djeca jako vole interaktivne igre i digitalne priče u kojima sudjeluju u stvaranju sadržaja jer odmah dobivaju povratnu informaciju o točnom nazivu i izgovoru određene riječi. Budući da se u radu s djecom rane i predškolske dobi još uvijek često koriste tiskani mediji, a najčešće slikovnice, one na stranom jeziku su također u velikoj mjeri zastupljene i u ranom učenju stranih jezika. Iako su digitalni mediji sve više prisutni i imaju pozitivan utjecaj na rano učenje stranog jezika, važno je paziti da ne preuzmu dominaciju nad drugim sadržajima i medijima.

Sve su odgojiteljice složile da je potrebno dodatno ulagati u opremanje soba dnevnog boravka novim tehnologijama kao što su projektori, pametne ploče, računala, ali i internetskom vezom koju nemaju svi vrtići. Također, slažu se i u tome da su odgojiteljima potrebne dodatne edukacije na tom području, a najviše misle na edukacije za korištenje digitalnih medija jer su većinom samouke. Jedna odgojiteljica navodi kako je prije svega nužno promijeniti stav pojedinih ravnatelja koji smatraju da nije potrebno ulagati u dodatne edukacije odgojitelja niti u opremanje vrtića novim tehnologijama.

6.7. Način na koji djeca najbolje uče i primjenjuju strani jezik

Djeca najbolje uče strani jezik situacijski, kada spontano primjenjuju naučene fraze i rečenice, npr. prilikom dolaska u skupinu, pri hranjenju, u igri itd. Važno je dugotrajno izlaganje stranom jeziku i potrebno je puno vremena kako bi dijete došlo od govornog razumijevanja do govorne produkcije. U početku će imati takozvanu tihiu fazu u kojoj će puno toga razumjeti, a tek postupno će doći do govorne produkcije i interakcije. Djecu treba pustiti da se slobodno izražavaju, pa čak i onda kada griješe.

Ovisno o dječjem uzrastu i fazama razvoja, ponekad će se djeca osjećati slobodnije i sigurnije koristiti strani jezik u komunikaciji s drugom djecom, i mlađom i starijom, nego u komunikaciji s odgojiteljima. Sve odgojiteljice naglašavaju da djecu nikako ne treba prisiljavati da koriste strani jezik, ali ih treba poticati i pružiti im dobar primjer te kao najvažnije stvoriti sigurnu i podržavajuću okolinu u kojoj će se osjećati slobodno i sigurno i onda kada misle da ne znaju dobro govoriti i izražavati se na stranom jeziku.

Prema iskustvu svih odgojiteljica važno je koristiti pjesmice i sadržaje repetitivnog karaktera u kojima su djeca aktivno uključena. Pjesmice i sadržaji praćeni pokretom djeci pridonijavaju radost i zadovoljstvo te na taj način djeca najbolje uče. Djeca uče jedna od drugih, a tu se osobito primjećuje pozitivna strana heterogenih dobnih skupina. Starija djeca su primjer mlađoj djeci, pomažu im u razumijevanju i korištenju stranog jezika u svakodnevnim situacijama i međusobnoj komunikaciji. Istovremeno vježbaju i utvrđuju svoje znanje, stvaraju pozitivnu sliku o sebi, stječu sigurnost i grade samopouzdanje.

6.8. Pozitivni i negativni utjecaji medija na učenje stranih jezika

Odgovornice smatraju kako nema negativnog utjecaja medija na rano učenje stranog jezika ako je njihovo korištenje, a osobito korištenje digitalnih medija, dozirano, pripremljeno i primjereno dječjoj dobi. Isto vrijedi za sadržaj koji se nudi djeci, a koji treba biti kvalitetan i pratiti temu koja se obrađuje. Navode kako su pozitivne strane brojne, a među prvima navode istovremenu izloženost višestrukim poticajima te djelovanje na vizualni i auditivni sustav. Također, različiti mediji privlače i zadržavaju dječju pozornost animacijama, slikovnim i zvučnim materijalima, razvijaju pamćenje i utječu na bogaćenje i proširivanje rječnika novim riječima i frazama, podižu raspoloženje i zadovoljstvo djeteta interaktivnim djelovanjem te pobuđuju veće zanimanje djece za aktivnošću jer ih vole koristiti, a na taj način spontano usvajaju strani jezik. Jedna odgojiteljica kao važnu pozitivnu stranu ističe mogućnost korištenja sadržaja i materijala koji nisu dostupni na našem tržištu, kao što su radni listovi ili kartice na stranom jeziku te mogućnost ponavljanja i slušanja sadržaja kod kuće i onoliko puta koliko dijete želi. Slušanje priče ili čitanje slikovnice od strane izvornih govornika velika je prednost digitalnih medija, a pozitivan utjecaj je značajan.

Kao mogući negativan utjecaj medija na učenje stranih jezika navode pretjeranu izloženost djece digitalnim medijima. Sve češće se događa da djeca previše vremena provode pred ekranima, najčešće bez nadzora, te sadržaj koji koriste nije provjeren od strane odraslih i često nije primjeren njihovoj dobi. Također, u praksi su se susrele sa situacijama u kojima su djeca zbog previše vremena provedenog uz sadržaje na stranom jeziku bolje i prije ovladala stranim, nego materinskim jezikom. Jedna odgojiteljica naglašava kako tijekom boravka djece u dječjem vrtiću nema straha od pretjerane izloženosti djece boravka pred ekranima i nekvalitetnim ili lošim sadržajima budući da su aktivnosti unaprijed planirane, promišljene i kontrolirane. Sadržaj koji prezentiraju djeci koristi se u skladu s planiranim ciljem, s čime su se složile i ostale odgojiteljice.

Sve odgojiteljice se slažu kako je potrebno pronaći balans između korištenja medija, dječjeg rada i igre kako djecu ne bi odvojili od stvarnog života, ali im i otvorili i otkrili neke nove mogućnosti i načine učenja. Na kraju je važno naglasiti da nijedan medij, pa tako ni digitalni, ne može zamijeniti jezično osposobljenog odgojitelja koji pruža model i „živu“ riječ te praktičnu upotrebu naučenog stranog jezika, ali svakako mogu biti dobra podloga i pomoć u ranom učenju stranog jezika djece predškolske dobi.

7. ZAKLJUČAK

Mediji su sveprisutni u današnjem društvu, a njihova uloga je velika. Njihov utjecaj može biti i pozitivan i negativan, a o tome kakav će biti uvelike ovisi o načinu na koji se mediji koriste. Razvojem tehnologije digitalni mediji preuzimaju prevlast nad drugim medijima te zbog svoje sve veće i lakše dostupnosti njihovi korisnici u većoj mjeri postaju i sama djeca. Danas se sve češće događa da zbog užurbanog načina života roditelji prečesto posežu za nekim oblicima digitalnih medija i na neki način oni postaju odgojitelji današnje djece. Budući da mediji svojim sadržajem utječu na oblikovanje stavova i vrijednosti te ponašanje i odraslih i djece, važno je pratiti i kontrolirati koje sadržaje djeca koriste kako bi se smanjio mogući negativan utjecaj. Ako je korištenje medija dozirano, a sadržaj koji koriste primjeren djetetovoj dobi i kvalitetan, tada mediji mogu imati pozitivan utjecaj na razvoj djeteta. Mediji, a osobito oni digitalni, privlače pozornost i interes djece, stoga je važno dobro iskoristiti njihov pozitivan utjecaj na učenje i konstruiranje znanja korištenjem u odgoju i obrazovanju već od predškolske dobi. Postoje brojna istraživanja o prednostima i pozitivnom utjecaju medija u učenju stranih jezika djece rane i predškolske dobi. Važno je naglasiti da oni ne mogu zamijeniti jezično osposobljenog odgojitelja, ali mogu mu koristiti kao dodatni poticaj i obogatiti rad novim sadržajima.

U istraživačkom dijelu rada provedeni su dubinski intervjui s odgojiteljicama koje rade u posebnim programima ranog učenja stranog jezika u dječjim vrtićima te se vidi da postoji interes za korištenjem različitih medija u praksi. Sve odgojiteljice smatraju da se premalo pozornosti pridaje stjecanju znanja za rad s digitalnim medijima tijekom formalnog obrazovanja, što je jako važno s obzirom na brzi napredak digitalizacije u okruženju u kojem djeca odrastaju. Također navode vrtića opremom kao što su televizori, osobna računala, projektori, tableti i pristup internetskoj vezi. Odgojiteljice su prenijele svoja iskustva iz prakse i suglasne su u tome da korištenje medija u ranom učenju stranog jezika ima pozitivan utjecaj ako se mediji koriste dozirano, planirano, u skladu s dječjom dobi i ako je sadržaj koji se koristi kvalitetan i edukativan. Mediji omogućavaju slušanje izvornih govornika, sadržaj koji se prikazuje istovremeno djeluje na više osjetila, privlače i zadržavaju pozornost te omogućavaju usvajanje stranog jezika uz zabavu i igru.

8. LITERATURA

1. Agencija za mobilnost i programe EU. Pristupljeno 17. 8. 2021. Dostupno na <http://arhiva.mobilnost.hr/index.php?id=202>.
2. Akram, W., Kumar, R. (2017). A Study on Positive and Negative Effects of Social Media on Society. *International Journal of Computer Sciences and Engineering*, 5 (10), 347-354.
3. Arthur, N. (2010). Technology and Television for Babies and Toddlers. *Children and Libraries*, 8 (2), 58-59.
4. Aufderheide, P. (1992). *Media Literacy: A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy*. Queenstown, Maryland: The Aspen Institute.
5. Breakwell, G. M. (2001). *Vještine vođenja intervjua*. Jastrebarsko. Naklada Slap.
6. Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D., Osmančević, L. (2016). *Obitelj i izazovi novih medija*. Zagreb. DKMK.
7. Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*. Jastrebarsko. Naklada Slap.
8. Cousteau, J. M. (2008). *Ocean adventures Teacher`s Guide*. Dostupno na PBS teachers.
9. Dovedan, Z., Seljan, S., Vučković, K. (2002). Multimedia In Foreign Language Learning. U: *Sažeci s 25 međunarodne konferencije MIPRO 2002 MEET + MHS*. Rijeka. Liniavera (str. 72-75). Pristupljeno 26. 6. 2021. Dostupno na <https://www.bib.irb.hr/106741>
10. Đuran, A., Koprivnjak, D., Maček, N. (2019). Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi. *Communication Management Review*, 4 (1), 270-283.
11. Forma, P., Matyjas, B. (2015). Digitalization of Upbringing and Education in Relation to Shifted Socialisation of Polish Students. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 176, 985-991.
12. Gabelica, M. (2008) Značenje videodružine u medijskom obrazovanju učenika mlađih razreda osnovne škole, 250-260. U: Bežen, A., Pavličević-Franić, D. (ur.), *Prvi specijalizirani znanstveni skup: Rano učenje hrvatskoga jezika*. Zagreb: ECNSI - Europski centar za napredna i sustavna istraživanja, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
13. Gee, J. P. (2003). High score education: Games, not school, are teaching kids to think. *Wired*, 91-92.
14. Gopnik, A., Meltzoff, A. N., Kuhl, P. K. (2003). *Znanstvenik u kolijevci-što nam rano učenje kazuje o umu*. Zagreb: Educa

15. Greenhow, C., Lewin, C. (2015). Social media and education: Reconceptualizing the boundaries of formal and informal learning. *Learning, Media and Technology*, 41, 1-25
16. Hrvatski jezični portal (n.p.). *Mediji*. Pristupljeno 26. 4. 2021. Dostupno na: <https://hjp.znanje.hr/>
17. Jurčić, D. (2017). Teorijske postavke o medijima- definicije, funkcije i utjecaj. *Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti*, 21 (1), 127- 136.
18. Kanižaj, I., Maleš, D. (2019). Povezanost navika korištenja elektroničkih medija i sociodemografskih čimbenika kod adolescenata u Splitsko-dalmatinskoj županiji. *Communication Management Review*, 4 (1), 28-49.
19. Ke, F., Abras, T. (2013). Games for engaged learning of middle school children with special learning needs. *British Journal of Educational Technology*, 44 (2), 225- 242.
20. Krcmar, M., Grela, B. (2004). *Teletubbies teaches first words*. Literacy Today.
21. Martinić, T. (1994). *Postmoderna – svakidašnjica – komunikacija*. Opatija. Benja
22. Nadrljanski, M., Nadrljanski, Đ., Bilić, M. (2007). Digitalni mediji u obrazovanju. U: Seljan, S., Stančić, H. (ur.). *INFuture2007: Digital Information and Heritage: zbornik radova* (str. 527-537). Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Središnji državni ured za e- Hrvatsku.
23. Nadrljanski, M., Nadrljanski, Đ., Tomašević, M. (2007). Digitalni mediji u obrazovanju - pregled međunarodnih iskustava. U: Seljan, S., Stančić, H. (ur.). *INFuture207: Digital Information and Heritage: zbornik radova* (str. 539-550). Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Središnji državni ured za e- Hrvatsku.
24. Pavličević- Franić, D. (2001). Komunikacijska kompetencija u procesu ranojezičnog razvoja. Zagreb. *Metodika*, 2 (2-3), 127-136.
25. Petrović, E. (2004). Kratka povijest ranog učenja stranih jezika, osječka iskustva. *Život i škola*, L (12). 24-32.
26. Prebeg- Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik: materinski, drugi i strani jezik*. Zagreb. Školska knjiga
27. Rađa, S. (2010). Struktura vremena uz medije kod adolescenata Splitsko-dalmatinske županije. *Medianali*, 4 (8), 165-174.
28. Rodek, S., (2011). Novi mediji i nova kultura učenja. *Napredak*, 152, 9-28.
29. Sigman, A. (2010). *Daljinski upravljani*. Velika Mlaka. Ostvarenje
30. Silić, A. (2007). *Prirodno učenje stranog (engleskog) jezika djece predškolske dobi*. Zagreb. Mali profesor.

31. Šarčević, I. (2017). *Metodika ranog učenja stranih jezika*. Pristupljeno 8.5.2021. Dostupno na http://www.mali-princ-jezici.com/media/metodika_ranog_ucenja.pdf
32. Škarić I. (1988). *Govorne poteškoće i njihovo uklanjanje*. Zagreb: Mladost.
33. Valković, J. (2010). Oblici i utjecaji televizijskog nasilja. *Nova prisutnost*, VII (1) 67-85.
34. Velički, V., Katarinčić, I. (2011). *Stihovi u pokretu*. Zagreb. Alfa d.d.
34. Zelenika, R. (2000). *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog dijela*. Rijeka. Ekonomski fakultet u Rijeci

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Ja, Jana Forko, izjavljujem da sam diplomski rad na temu „Mediji u obrazovanju – učenje stranih jezika djece predškolske dobi“ izradila samostalno, uz konzultacije sa sumentorom doc. dr. sc. Lanom Ciboci.

Jana Forko